

KARABÂĞÎ

Muhyiddin Muhammed b. Ali
el-Karabâğî er-Rûmî el-Hanefî
(ö. 942/1535)

Osmanlı âlimi.

Azerbaycan'ın Karabağ bölgesinde doğdu. Burada bir süre eğitim gördükten sonra Anadolu'ya geçerek İstanbul'a yerleşti. Dönemin âlimlerinden Ya'kûb b. Seyyidî Alizâde'nin derslerine katıldı ve onun muîdi oldu. Ardından İstanbul'daki çeşitli medreselerde ders verdi. Daha sonra İznik'teki Süleyman Paşa Medresesi'ne tayin edildi ve arkasından terfi ederek yine oradaki Orhan Gazi Medresesi'nde görev aldı. Abdurrahman b. Cemâled-din Merzifonî onun talebesi ve muîdi oldu (Atâî, s. 82). Karabâğî vefatına kadar bu medresedeki görevine devam etti.

Arap dili ve edebiyatı, tefsir, hadis, fıkıh, kelâm ve felsefe gibi ilimlerde geniş bilgiye sahip olan Karabâğî'nin hayatından bahseden kaynakların onu allâme diye tanıtmaları bu ilimlerdeki yüksek derecesini göstermektedir (meselâ bk. Taşköprizâde, s. 457; İbnü'l-İmâd, VII, 251). Osmanlı Devleti ilmiye geleneği içinde akılcı yönü ağır basan Fahreddin er-Râzî ekolüne mensup olduğu anlaşılan Karabâğî'nin daha çok felsefî ve aklî ilimlere ağırlık verdiği görülmektedir. Çeşitli ilim dallarını ilgilendiren çalışmaları kendisinin ilmî kapasitesi yanında çok yönlü bir âlim olduğunu kanıtlamaktadır. Onun bilhassa Gazzâlî ile başlayan "tehâfût" türü eserler içinde yer alan ta'likatî söz konusu literatüre bir katkı niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte Karabâğî tehâfût geleneğinin mutlak takipçisi değildir. Nitekim mantikî bir bütünlük içinde kaleme aldığı ta'likatında Gazzâlî ile Hocaâde Muslihuddin Efendi'nin bazı görüşlerini eleştirebilecek ilmî kapasiteyi göstermiştir.

Eserleri. 1. *el-Makâlât fi 'ilmi'l-muhâdarât*. Kısaca *Muhâdarât ve Câlîbü's-sürûr ve sâlibü'l-gurûr* adıyla da anılan eser ansiklopedik mahiyette bir çalışma olup yirmi üç bölümden (makâle) oluşmaktadır. İlâhiyyât, fıkıh, ahlâk, siyaset, âdâb-ı muâşeret, mizah, hastalıklar ve dua, tövbe ve pişmanlık gibi konulara dair bilgiler içeren kitabın pek çok yazma nüshası mevcuttur (Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 896; Esad Efendi, nr. 2894; Ayasofya, nr. 4282). 2. *Ta'likâ 'alâ Tehâfütü'l-felâsife*. Hocaâde Muslihuddin Efendi'nin *Tehâfütü'l-*

felâsife'siyle ilgili bir çalışma olup eserde Hocaâde'nin ele aldığı yirmi iki meselenin sadece ilk on ikisi işlenmiştir. Dolayısıyla mârifetullah, göklerin hareketi, mucize, insan nefsinin durumu ve âkıbeti, cesetlerin haşri vb. konulara yer verilmemiştir. Karabâğî'nin aklî ilimlere ve özellikle felsefeye olan vukufunu ortaya koyan eser müstakil bir tehâfût çalışması görünümündedir. Zira Karabâğî, belli bölümleri iktibas ederek onları açıklamakla yetinmemiş, aynı zamanda diğer tehâfût türü eserlere ve bazı kaynaklara da atıflar yaparak tutarlı ve tenkitçi bir zihniyetle mukayese ve muhâkemelerde bulunmuştur. Ayrıca bazan Hocaâde'den alıntı yapmaksızın yeni bir konuyu tartışmaya açmıştır. Bu sebeple kitap *Tehâfütü'l-hükemâ'* olarak da anılmıştır. Tek nüshası bilinen eser (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 787), Abdurrahim Güzel tarafından bir incelemeyle birlikte *Karabâğî ve Tehâfütü* adıyla Türkçeye çevrilmiştir (Ankara 1991). 3. *Şerhu İşbâtî'l-vâcib*. Celâleddin ed-Devvânî'nin *Risâle fi işbâtî'l-vâcib*'i üzerine bir şerh olup birçok nüshası mevcuttur (Süleymaniye Ktp., Dârülmescnevî, nr. 290/1; Yazma Bağışlar, nr. 152/1). Habîbullah Mirza Can eş-Şirâzî kitaba bir hâşiye yazmıştır (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 1254/3; Dârülmescnevî, nr. 290/2). 4. *Şerhu'l-Kâşidetü'l-lâmiyye fi't-tevhîd*. Sirâced-din el-Üşî'nin *el-Kâşidetü'l-lâmiyye* olarak da bilinen akaide dair *el-Emâlî* adlı eserinin şerhidir (Brockelmann, GAL, I, 552). 5. *Şerhu Kitâbî'l-İsâgüci* (Brockelmann, a.g.e., I, 609). 6. *Şerhu'l-Âdudiyye*. Aduddüddin el-İcî'nin âdâb konusundaki yazmış olduğu risâleye dair bir şerhtir (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3458/2; Tırnovalı, nr. 1410/3). 7. *Risâle fi bahşi'n-naķiz*. Kelâm ve felsefedeki bazı karşıt terimlerin incelendiği küçük bir çalışmadır (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 6326/14; Serez, nr. 3833/3). 8. *Hâşiye 'alâ Şerhi Hikmeti'l-'ayn*. Ali b. Ömer el-Kâtibî'nin eseri üzerine yazılmış bir hâşiyedir (Brockelmann, GAL Suppl., I, 847). 9. *Hâşiye 'alâ Tefsiri'l-Beyzâvî*. Tefsirin bir bölümüne dairdir (Süleymaniye Ktp., Giresun, nr. 80; Âtîf Efendi Ktp., nr. 366; Murad Molla Ktp., nr. 239). 10. *Ta'likâ 'alâ Tefsiri'l-Keşşâf* (Mecdf, s. 456; *İzâhu'l-meknûn*, II, 353). 11. *Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Vikâye*. Tâcüşşerîa'nın *Vikâyetü'r-rivâye* adlı fıkha dair eserine Sadrüşşerîa es-Sânî Ubeydullah b. Mes'ûd'un yaptığı şerhin hâşiyesi olup çok sayıda yazma nüshası mevcuttur (Sü-

leymaniye Ktp., Serez, nr. 974; Yozgat, nr. 284). 12. *Ta'likâ 'ale'l-Hidâye*. Burhâneddin el-Merginânî'nin fıkha dair eseri üzerine yapılmıştır (Mecdf, s. 456). 13. *Ta'likâ 'ale'l-Telviḥ*. Sadrüşşerîa es-Sânî'nin *et-Tavzîḥ 'ale'l-Tenkîḥ* adlı usûl-i fıkıhla ilgili eserine Teftâzânî'nin *et-Telviḥ 'ale'l-Tavzîḥ* adıyla yaptığı şerhe da-ırdır (a.g.e., s. 456; *Osmanlı Müellifleri*, I, 399).

BİBLİYOGRAFYA :

Taşköprizâde, eş-Şekâik, s. 457; Mecdf, Şekâik Tercümesi, s. 455-456; Atâî, Zeyl-i Şekâik, s. 82, 231; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, II, 70; *Keşfü'z-zunûn*, I, 533, 842; II, 2022; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 251; *Osmanlı Müellifleri*, I, 398-399; *İzâhu'l-meknûn*, I, 141; II, 353; Brockelmann, GAL, I, 552, 609; II, 566; Suppl., I, 847; II, 267, 638; Abdurrahim Güzel, *Karabâğî ve Tehâfütü*, Ankara 1991, tür.yer.

ÖMER MAHİR ALPER

KARABAŞ VELÎ

(ö. 1097/1686)

Halvetiyye-Şabânîyye tarikatının
Karabaşıyye kolunun kurucusu.

1020'de (1611) Arapkir'de doğdu. Asıl adı Alâeddin Ali'dir. Boyu uzun olduğu için "Atvel", siyah Halvetî tacı sardığı için "Karabaş", kerâmetlerine inanıldığı için "Velî" lakabını almış ve son iki lakabıyla meşhur olmuştur. İlk tahsilini Arapkir'de ve Çankırı'da yaptı. Daha sonra İstanbul'da Fâtih Medresesi'nde öğrenimini sürdürdü. Bu yıllarda tasavvufa ilgi duyarak Kastamonu'ya gitti ve Şeyh Şabân-ı Velî Dergâhı postnişini İsmâil Çorûmî'ye intisap etti. Kısa sürede şeyhinin güvenini kazanan Karabaş Velî, daha seyrü sülûkünü tamamlamadan dervişler arasında çıkan bazı anlaşmazlıkları halletmek üzere Çankırı'ya gönderildi. Kastamonu'ya döndüğünde İsmâil Efendi vefat etmiş olduğundan seyrü sülûkünü yerine geçen oğlu Mustafa Muslihuddin Efendi'nin yanında tamamladı.

Karabaş Velî, Mustafa Muslihuddin'in vefatı üzerine (1072/1662) Kastamonu'dan ayrılıp yaklaşık yirmi yıl Arap ülkelelerinde dolaştıktan sonra 1081'de (1670) Üsküdar'a gelerek Rum Mehmed Paşa Camii'nde inzivaya çekildi. Dört yıl süren bu dönemin ardından Üsküdar Vâlîde-i Atîk Camii Zâviyesi meşihati ve caminin vâizliği ile ilgili teklifi kabul etti. 1090 (1679) yılında Limni adasına sürgüne gönderildi. Sürgün sebebi konusunda iki rivayet bulunmaktadır. Birinci rivayete göre bir eserinde, "Herkeste findık kadar

tanrı bulunur" dediği, diğer rivayete göre ise vaazlarında zâhir ulemâsının kabul edemeyeceği tasavvufî konulardan bahsettiğinden dolayı onların şiddetli tenkitlerine mâruz kaldığı, ayrıca cahil dervişler arasında bazı uygunsuz söylentiler yayıldığı için ortalığı yatıştırmak üzere sürgün edilmiştir. Onun, zamanın padişahı IV. Mehmed'in kendisine olan meylini çekemeyenlerin tertibine uğramış olması da mümkündür. Karabaş Velî'nin kendisi gibi bir Halvetî şeyhi olan, ancak aralarının açık olduğu anlaşılan Niyâzî-i Mısırî ile Limnî'de aynı yıllarda ikamete mecbur edilmesi dikkat çekicidir. Karabaş Velî, dört yıl kadar süren bu sürgün hayatından sonra 1094'te (1683) Üsküdar'a döndü. Padişahın yeniden ona yakınlık göstermesi Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın harekete geçmesine sebep oldu. Mustafa Paşa padişahın kendisini hacca göndermek istediğini, bunun için gereken parayı da gönderdiğini bildirdi. Paşanın gerçek niyetini anladığını kibar bir biçimde ona belirten Karabaş Velî hacca gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı. Hac dönüşü bir müddet Medine'de ikamet etti. Bu sırada yerine halifelerinin sonuncusu olan Bolulu Mustafa Efendi'yi tayin etti. Daha sonra Mısır'a dönen hacı kfilesine katılarak Medine'den ayrıldı. Kahire yakınlarında Geylân köyünde hastalanan Karabaş Velî 8 Safer 1097 (4 Ocak 1686) tarihinde vefat etti ve Şeyhü'l-Gazzâlî denilen bir zatın türbesine defnedildi. Üç oğlundan Mustafa Ma'nevî (ö. 1114/1702) Sokullu Mehmed Paşa Zâviyesi meşihatinde bulunmuştur; divan sahibi bir şair olup Üsküdar'da Nasûhî Dergâhı hazîresinde medfundur. Adnî Hasan Çelebi (ö. 1125/1713), Kahire'de Karameydan'da Kırklar Makamı diye bilinen dergâhta şeyhlik yapmıştır. Diğer oğlu Hüseyin Çelebi ise irşada icâzetli olmakla birlikte Karabaş Velî'ni herhangi bir beldeye tayin etmemiştir.

Binlerce kişiye biat verdiği ve yüzlerce halife yetiştirdiği kaydedilen Karabaş Velî, çeşitli halk kesimlerinden Sultan IV. Mehmed'e kadar geniş bir kitleyi etkilemiştir. Padişahın devran zikri yaptırması için bir halifeyi saraya göndermesini istediği, Karabaş Velî'nin de halifelerinden Ünsî Hasan Efendi'yi görevlendirdiği bilinmektedir. Başka tarikatlara mensup dervişleri kendi tarikatları üzere terbiye etmesi ve bu yolla pek çoğuna bulundukları tarikata göre hilâfet vermesi Karabaş Velî'ye has bir seyrü sülûk usulüdür.

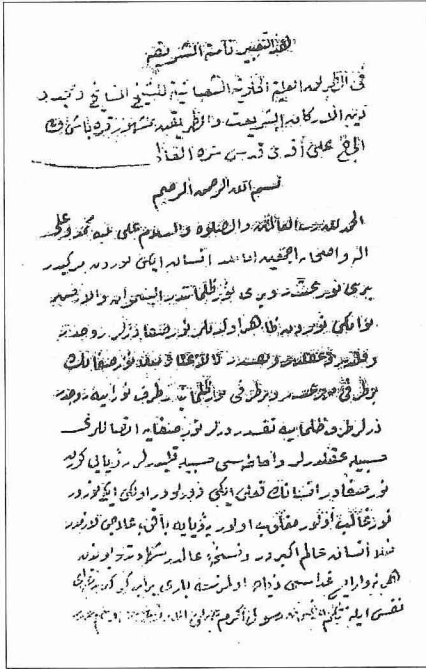
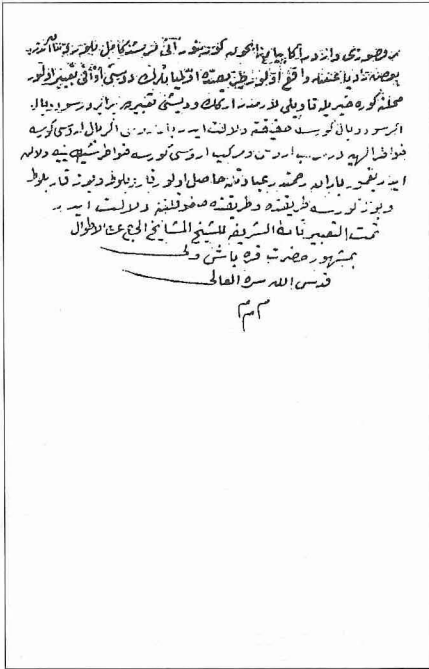
Karabaş Velî, Şâbânîyye tarikatının kendi adıyla anılan kolunun kurucusudur. Şâbânîyye tarikatı Karabaş Velî'nin silsilesinden gelen şeyhler vasıtasıyla yaygınlık kazanmış, yetiştirdiği yüzlerce halife özellikle Anadolu, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da irşad faaliyetinde bulunmuştur. Karabaş Velî'nin tarikat silsilesi Mustafa Muslihüddin, İsmâil Çorûmî (ö. 1057/1647), Ömer Fuâdî (ö. 1046/1636), Muhyiddin Kastamonî (ö. 1013/1604) vasıtasıyla Halvetiyye'nin Şâbânîyye kolunun piri Şeyh Şâbânî Velî'ye ulaşır. Halifelerinden Seyyid Mehmed Nasûhî'ye Karabaşîyye'nin Nasûhiyye kolu nisbet edilmiş, Nasûhiyye kolundan Çerkeşî Mustafa Efendi'ye mensup Çerkeşîyye, Çerkeşî'nin halifelerinden Geredeli Hacı Halil'e mensup Halîliyye, yine Çerkeşî'nin halifelerinden Beypazarlı Ali'nin halifesi Kuşadalı İbrâhim Efendi'ye mensup İbrâhimiyye yahut Kuşadaviyye kolu zuhur etmiştir.

Karabaşîyye, Karabaş Velî'nin halifelerinden Bolulu Mustafa Efendi'nin müridi olan Seyyid Kutbüddin Mustafa el-Bekrî es-Siddîkî (ö. 1162/1749) tarafından Arap ülkelerinde yayılmış ve kendisine tarikatın Bekriyye kolu nisbet edilmiştir. Bekriyye'den Kemâleddin Mustafa'ya (ö. 1199/1784) nisbet edilen Kemâliyye, Muhammed b. Sâlim el-Hifnî'ye (ö. 1181/1767) mensup Hifniyye, Muhammed b. Abdülkerîm es-Semmân'a (ö. 1189/1775) nisbet edilen Semmânîyye, ondan da Feyzüddin Hüseyin'e (ö. 1309/1891) mensup Feyziyye, Hifniyye'den Ahmed b. Muhammed ed-Derdîrî'e (ö. 1201/1786) nisbet edilen Derdîriyye, Muhammed b. Abdurrahman el-Ezherî'ye (ö. 1207/1792-93) mensup Ezheriyye, Muhammed b. Abdurrahman'a (ö. 1208/1794) nisbet edilen Rahmânîyye, Seyyid Ahmed et-Ticânî'ye (ö. 1230/1815) nisbet edilen Ticânîyye kolları doğmuştur. Böylece Halvetiyye-Şâbânîyye tarikatı Karabaş Velî silsilesinden gelen şeyhler tarafından Kuzey Afrika'ya yayılmıştır. Karabaş Velî'nin halifelerinden İstanbullu Ömer Ârifî ve Kastamonulu Hüseyin Efendi'ye nisbet edilen Ârifîyye ve Hüseyiniyye kolları yaygınlık kazanmamıştır.

Karabaş Velî, tasavvufta ana hatlarıyla Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin sistemleştirdiği vahdet-i vücûd anlayışına bağlıdır. İbnü'l-Arabî'nin *Fuşûşü'l-hikem*'ine yazdığı şerh bunun en açık delilidir. Karabaş Velî, İbnü'l-Arabî'nin *el-Fütûhâtü'l-Mevşîliyye* adlı eserindeki bir ibarede kendisini müjdelediğini söyler. Tasavvufta her mürşidin bir peygamberin kademi üzere

olduğu kabul edilir; mensupları onun kademi-i İsmâ üzerine zuhur ettiğine inanırlar. Arapça yazdığı eserlerden bazılarının Türkçe'ye çevrilerek Arapça bilmeyen müridlerinin de istifade etmesini isteyen Karabaş Velî'nin eserlerinin İstanbul kütüphanelerinde pek çok nüshasının bulunması onların tasavvuf muhitlerinde geniş kabul gördüğünü göstermektedir.

Eserleri. 1. *Kâşifü'l-esrâr*. İbnü'l-Arabî'nin *Fuşûşü'l-hikem*'inin şerhidir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan nüshası müellif hattıyılardır (Hacı Mahmud Efendi, nr. 2225). 2. *Câmî'u es-rârî'l-Fuşûş*. Karabaş Velî, kendi *Fuşûşü'l-hikem* şerhini bu eserinde özetlemiştir. Eserin dikkat çekici bir özelliği baş tarafında geniş bir biçimde ilimler tasnifi yapılmış olmasıdır. Bir nüshası İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda bulunan eser (Osman Ergin, nr. 397) Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde (Aziz Mahmud Hüddâyî Efendi, nr. 309) *Mağzû'l-Fuşûş* adıyla kayıtlıdır. 3. *Devrân-ı Şûfiyye*. Müellifin yaşadığı dönemde üzerinde bir hayli tartışma yapılan devranla zikrin cevazına dair bir risâledir. Eser, müellifin isteğiyle halifelerinden Bolulu Mustafa Efendi tarafından bazı önemli açıklamalarla birlikte Türkçe'ye çevrilmiştir (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2921). Risâle *Âdâbü't-turuk* adıyla basılmıştır (İstanbul, ts.). 4. *Mî'yârü't-tarîka*. Tarikat âdâbıyla ilgili olan risâlenin bir nüshası *Fuşûşü'l-hikem* şerhinin sonunda bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2225). Türkçe'ye tercüme edilen risâlenin kütüphanelerde birçok nüshası mevcuttur. 5. *Tarikatnâme*. Tarikat âdâbına dair Türkçe bir eserdir (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Şer'iyye, nr. 1181). 6. *Şerhu'l-'Akâ'id-i Neseîyye*. Karabaş Velî, Necmeddin en-Neseî'nin *'Akâ'id*'ini tasavvufî bir yaklaşımla şerhetmiştir (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 3738; Bekir Topaloğlu özel kitaplığı). Müellifin oğlu Mustafa Ma'nevî tarafından babasının sağlığında Türkçe'ye çevrilen eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Hacı Mahmud Efendi, nr. 1303) *Lübbü'l-Akâid* adıyla kayıtlı olan nüshası mütercim hattıyılardır. 7. *Esâsü'd-dîn* (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 4327/5). 8. *Risâle fî beyânî usûl-i erba'a*. Anâsır-ı erbaaya dair eser ayrıca bazı hurûfî remizlere de ihtiva etmektedir (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1063/1). 9. *Şerh-i Kaşîde-i 'Aşkîyye*. İbnü'l-Arabî'nin *Kaşîde-i 'Aşkîyye*'sinin Arapça şerhidir (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 4462/11). 10. *Ta'bîrnâ-*

Karabaş Veli'nin 'Ta'birnâme' adlı eserinin ilk ve son sayfası (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 233/1)

me (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 233/1). Eser Mustafa Tatçı tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.). 11. *Tefsir-i Sûre-i Tâhâ*. Tasavvufî bir tefsirdir (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 332). 12. *Risâle fi't-taşavvuf* (Süleymaniye Ktp., Tırnovalı, nr. 356). Bazı ansiklopedilerde ve kütüphane kataloglarında Karabaş Veli'ye nisbet edilen *Tecvîd-i Karabaş*'ın onunla bir ilgisi yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

Râşid, *Târih*, I, 357; Senâizâde Hasan Efendi, *Menâkıb-ı Hazret-i Şeyh Nasûhî*, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4573/1, vr. 11^b; a.mlf., *Silsile-i Tarikat-ı Halvetiyye*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 859, vr. 2^a vd.; İbrâhim Has, *Menâkıb-ı Hazret-i Şeyh Hasan Ânsî*, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4607, vr. 21^b; a.mlf., *Silsile-i Tarikat-ı Halvetiyye-i Karabâş el-Kastamonî*, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 20707, vr. 2^a vd.; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, vr. 58^a-71^a; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, IV, 12; *Tomâr-Halvetiyye*, s. 65; Hocazâde Ahmed Hilmi, *Ziyâret-i Evliyâ*, İstanbul 1327, s. 127; Zâkir Şükürü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşî), s. 75; *Osmanlı Müellifleri*, I, 148; a.mlf., *Kibâr-i Meşâyih ve Ulemâdan On İki Zâtın Terâcim-i Ahvâlî*, İstanbul 1317; Abdûlbaki Gölpınarlı, "Niyâzi-i Mısırî", *ŞM*, VII (1972), s. 216-218; Mustafa Tatçı, "Şeyh Karabaş-ı Veli'nin Tasavvufî Bir Rüya Tabirnamesi", *TKA*, XXXII/1-2 (1996), s. 333-342; a.mlf. – Cemal Kurnaz, "Karabaş-ı Veli", *Tasavvuf*, sy. 6, Ankara 2001, s. 35-359.

KERİM KARA

KARABAŞIYYE

Halvetiyye-Şâbâniyye tarikatının
Karabaş Veli'ye
(ö. 1097/1686)
nisbet edilen bir kolu
(bk. KARABAŞ VELİ).

KARABEG, Ali Rıza

(1872-1944)

Boşnakça ilk Kur'an tercümesini
yapan âlim.

Hersek vilâyetinin (Hercegovina) merkezi Mostar'da doğdu. Mustafa Sıdkı Karabeg'in oğludur. İlk ve orta öğrenimini Mostar'da yaptıktan sonra Mehmed Paşa ve Karagöz Bey medreselerine devam etti. Aynı zamanda Karagöz Bey Medresesi'nde başmüderris olan babasının derslerine girdi. Ardından İstanbul'a gitti ve tahsilini burada sürdürdü. İstanbul'dan dönünce çok kısa bir süre için Mostar Lisesi'nde din dersi hocalığı yaptı. Bu görevden ayrıldıktan sonra bir daha devlet memurluğu almadı. Vefatına kadar Mostar camilerinde vaaz verdi. 21 Ocak 1944'te Mostar'da vefat etti.

Bosna aydınlarının İslâmî ilimlerde ve irşad sahasında başarılı olanlarından biri sayılan, Bosna-Hersek'in Avusturya-Ma-

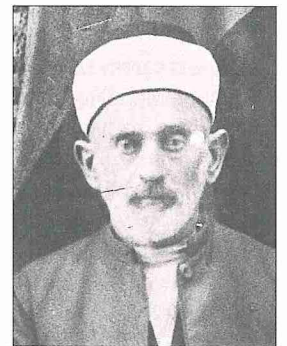
caristan Krallığı himayesine verildiği bir dönemde yetişen, bu arada babasının Mostar halkı tarafından öldürülmesi hadisesine şahit olan Karabeg kendisini dinî alandaki çalışmalara vermiştir. 1900 yılının başlarında neşredilen, Bosna-Hersek'teki müslüman halkın edebiyatına yönelik *Behar* dergisinin önemli müelliflerinden biri olan Karabeg, *el-Hidaje* dergisi yazarları içinde de görülür. Eserleri arasında, tesettür hakkında yazdığı *Rasprava o Hidžabu* (Mostar 1928) ve İslâm tarihiyle ilgili *Kratki životopis Muhameda a.s. sa Socijalnog Stanovišta*-nın (Mostar 1929) yanı sıra onun adını Bosna-Hersek ilim çevrelerinde duyuran çalışması *Prijevod Kur'ana* adlı Boşnakça ilk Kur'an tercümesidir (Mostar 1937). Eser bazı çevreler tarafından takdirle karşılanırken *el-Hidaje* etrafında toplanan bir kısım ulemâ Kur'an tercümesinin câiz olmadığı görüşünü ileri sürerek buna karşı çıkmıştır. Tercüme daha sonra birkaç defa daha yayımlanmış ve son basması Enes Kariç'in yazdığı bir önsözle birlikte Hırvatistan'da gerçekleştirilmiştir (nşr. IP August Cesarec, Zagreb 1991).

BİBLİYOGRAFYA :

Hivzija Hasandedić, *Mustafa Sidki ef. Karabeg, Mostarski Muftija od 1857. do 1878 Godine i Okupacija Mostara* (nşr. Glavni Odbor el-Hidaje u Sarajevu), Sarajevo 1944, tür.yer.; a.mlf., "Merhum Hadži Ali Riza Karabeg", *Glasnik IVZ*, sy. 2-3, Sarajevo 1944, s. 57-58; Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na Orijentalnim Jezicima*, Sarajevo 1973, s. 587; Safvet-beg Bašagić, *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj Carevini* (Bošnjaci i Hercegovci u Islamskoj Književnosti içinde), Sarajevo 1986, s. 403; İsmet Binark – Halit Eren, *World Bibliography of Translations of the Meanings of the Holy Qur'an. Printed Translations 1515-1980*, İstanbul 1406/1986, s. 396-397; Hasan Kaleşi, "Kur'an-Remek Delo Arapske Književnosti", *Izraz*, sy. 2, Sarajevo 1967, s. 183-203; Mehmed Handžić, "Prevod Kur'ana od Hadži Ali Riza Karabega", *el-Hidaje*, sy. II/11-12, Sarajevo 1937-38, s. 141-142; Muhamed Pašić, "Moje Mišljenje o Prevodu Kur'ana od g. H. Ali Riza ef. Karabega", a.e., II/11-12, Sarajevo 1937-38, s. 173.

ESAD DURAKOVIĆ

Ali Rıza
Karabeg